חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא נא.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל כ. עמ"ש על הגליון כאם הסרתין. ב) קדושין כו. [לקמן פו.]. ג) קדושין כו. ד) רש"ל מ"ז.

תורה אור השלם

ו. עשיר ברשים ימשול ועבד לוה לאיש מלוה: משלי כב ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמי מכורה לך שדי נתונה לך: (ב) תוס"ם ד"ה מחזיקין דהיה: (ג) ד"ה מסתברא יומי בכל ענין פלוגי: (ד) תוס' ד"ה כל וכו' לא בענינא כשנולא מוקמי ולא בענינא: (ה) ד"ה כתב וכו' נשאר שטרות לא משמע:

מוסף רש"י

בתחומא. לא סיים קרוב אלגלי שמוטל לגל, ל"פ כתחומא כמת המדלש, דאמון שמעתי: (ב"ק כ.). נכסים שיש להן אחריות. הייט קרקעות, שאחריות כל אדם אלוה והעשה בחבירו עליהן, לפי שקיימין ושומדין לעיקר נמכרן עליהן (קדושין כו.) שקיימין לעולם (ובכורים לקמן פו.). בנכסף. נמתן מעות (שם). ובשטר. אם כתב לו שדי מכורה לך לו נתונה לך ומסר לו את הנשטר (שם). ובחזקה. דפק בה פירכתא לו דיש לאגלי לו נכל לו פרק כל שכאל (קדושין כו.). עד שיתן דמיה. דלא נתר מוכר ומקנה בה דקבל דמים, ואפ"ג דקבל דמים כגי שטרא אלא היכי דפרש ומאמרינן לעיל (שם). הרי זו מכורה ונתונה. קא סלקא דעתך לו לו קתני (שם). במוכר שדהו מפני רעתה. דיעתא ליה דלקרייה ליה שטרא לגוקה כי היכי דלא מלי למיהדר ביה (שם). ורב אשי אמר. הך מתני' בנותן מתנה מריר וכולה הדא היא ולגלו לו לו קתני, אלא כך וכך כתב לו שדי מכורה ונתונה לך, ליפיתא את כחו שאם נתנה כגל חוב של נתן מתנה ישב עליה לחנוב ממני דמים המפורשים (שם).

רבינו גרשום

יחזיק לאחר מיתת בעלה ג' שנים: דייני גולה. שמואל וקרנא: הדר ביה מר משמעתא. דאמר לעיל דאמר רב אין מחזיקין; מסתבר טעמייהו אמרי. משום דס"ל כתירוץ דרב יוסף דאמר לעולם באחר וכו': פרש מזוני הוא דקא אכלה. ולא משום דמתחזקת היא בה: לא צריכא כגון דיחד לה ארע' אחריתי למזונותי. והחזיקה באחרת אפילו הכי לא הויא חזקה דבעל נכי אשתו שתיק: הא מייתי ראיה. דזבנה ניהלה יש לה חזקה אמאי נימא הבעל משום הכי זבינתה ניהלה דרי לגלויי לי זוזי רחזו לה דדות מטמרא מינאי ולהכי זבינתה ניהלה ולא משום כסיתה גמורה דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה. ש"מ מדלא מצי למימר הכי איכא למישמע מינה דהמוכר שדהו לאשתו קנתה ולא אמרי לגלויי זוזי הוא דבעי ראי מייתא ראיה הויא חזקה. לעולם המוכר לאשתו (ז) קנתה ולא אמרי לגלויי זוזי הוא דבעי. והאי דדייקת הא ראיה יש לה דיינו בשטר מתנה דאי מייתא ראיה דיהבה לה במתנה

עין משפט נר מצוה

רב א מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף ט:

רג ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ג וס"ג מהל' זכייה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קל סעי' ז וסי' רמח סעיף ח:

רד ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף כ:

רה ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ח:

רו ה מיי' שם טוש"ע שם ס"כ:

רז ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הלכה ח טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' כ:

רבינו גרשום (המשך)

ראייתה ראייה: בתחומא. בכית המדרש: אמר ליה. המוכר שדהו לאשתו וכו' ולא אמרי לגלויי זוזי בעי: אמר ליה מאי מעלייתא. שפישא דקנתה: דל זוזי מהכא. דאמי' לא יהבה ניהליה זוזי אפי' הכי קנתה בשטר דיקא נמר ומקנה לה בשטר. דתנן כר בכסף בלא שטר ובשטר בלא כסף ולא מצי למיהדר בהן: עד שיתן דמים. כו ואי אמרי' הכא לא קנתה דיינו טעמא משום דלגלויי זוזי בעי. ומקשי' ולא. דלא קנה עד דיהיב זוזי. ומתיב וכו' הרי זה מכורה ונתונה. ואע"ג דלא נתן דמים אלמא משום דתתינת השטר קנה. הכא נמי דל זוזי מהכא ומקנה בשטרא: במוכר שדהו מפני רעתה. שאין בה תועלת ומחמת שהיא רעה קא נמר ויהבה ניהליה אע"ג דלא קיבל דמים. אבל בעלמא לא קנה עד שיתן דמים. והכי נמי במוכר שדהו לאשתו לא קנתה דמצי אמר לגלויי זוזי הוא דעבדי משום הכי א"צמרך להו למימר בתחומא דקנתה ולא מצי אמר לגלויי זוזי עבדא. ויב ביבי מסיים בה משמיה דרב נתמן דהמוכר שדהו לאשתו קנתה משום דאי טעמא משום דבמתנה ביקש ליתן לה ולמה כתב לה בלשון מכירה כדי ליפות כחה דדעתו קרובה אצלה. דבשטר מכירה כותבין בו אחריות. ובמסכת קדושין כתב רב אשי אמר במתנה בקש ליתן לו וכו' וקאי אמוכר שדהו מפני רעתה: אין להן עליו כלום. דמכיר מלשלם: מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעביד דלוה מהן ולא גמר לפרוע להן. ומקשי' לרב נתמן דאמר לא אמרינן לגלויי זוזי עבד. לגבי הלואה שאני דלא גמר לשעביד נפשיה למיהדר עבד לאשתו או לעבדו. דמיהו ידע דעבד לוה לאיש מלוה ולא

ז) נתלה ד"ל לא קנתה דאמרינן לגלויי זוזי וכו'. כו נתלה ד"ל ומפורש לא אמרינן דקנתה סיני מעמא משום דלא אמרינן לגלויי זוזי כעי.

ודייני גולה. שמואל וקרנא כפרק ראשון דסנהדרין (דף יח: ע"ש): מחזיקין. (ב) והיה לה לממות: מסתברא אמרי. היכא דהוה מקלת חזקה בחיי בעלה ושלש לאחר מיתת הבעל כמו שפירש רב יוסף לעיל [נ:] אמנם הוא דמסתברא דמחזיקין דהא רב גופיה ה"ק לעיל [שם] אשת איש לריכה למחות דמשמע דמחזיקין ומיהו דייני גולה (ג) בכל ענינן פליגי אדרב: דרב יוסף. גמרא הוא שקיבל דברי רב אבל רב לא הזכיר רב יוסף שהרי קדם לו רב הרבה דורות: כיון דאיש לה מזוני. מהבעל: מזוני הוא דקאכלה. הכל יודעין דלפירות יורדת והלכך לא מיחה בעל: דיחד לה. בעל קרקע אחריתי למזונות ואפי' הכי לא קפיד בעל אי אכלה טפי והלכך ליתא לה חזקה: ודייק חזקה הוא דליתא לה בלא שטר: הא דאיש יש. אם יש לה שטר מכירה מבעל הוי מקחה קיים: לימא. הבעל אע"פ שהקרקע נקנה בכסף מעות הללו שקבלתי ממנה לא קני לה הקרקע: לגלויי זוזי בעינא. מעות הטמירה ממני ותכוונתי לגלות לי מעותיה ובחזקת מעות שלי לקחתים מידה ולא לשם מכר ולא לדעת קנין מכירה קבלתי ולא גמרתי והקניתי: שמעת מינה המוכר כו'. ופלוגתא היא לקמן: לימא. דוק הכי: הא דאיש יש. אם יש לה שטר מתנה דהתם גמר ונתן לה דליכא גלויי זוזי: בכתובה. כתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב: א"ל. היכא דליכא שטר מכירה אפילו לגלויי זוזי מיכון בקבלת המעות הוי קנין גמור דדל זוזי מהכא ותיקני בשטר מכירה דגבי מעות הוא דליכא למימר קבלת מעות הללו לא ניקני לגלויי זוזי נתכוין ולעצמו קבלם אבל גבי שטר המכירה לא שייך למימר הכי אלא הרי הוא בשטר מתנה דהכל מודין בו לקמן דקנתה דמה ריוח יש לו בכתיבת שטר המכירה אלא ודאי גמר ומקני לה והא ליכא למימר דאי לא כתב לה שטר לא הוה יהבה זוזי ולגלויי זוזי נתכוין גם בכתיבת השטר דבל כך לא מסיק אינש אדעתיה: מי לא סגן כו'. וקס"ד דאפי' בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה אין יכולין עוד לחזור זה בזה ומעות חייב לו הלוקח למוכר: ולא איתמר עלה. דבשטר מתנה מיירי אבל שטר מכר לא קנה: וא"ל רב הונא לרב נתמן ולא מוחיב רב המנונא. לשמואל כו'. אלמא שטר מכר נמי קנה ואכתי מאי מעלייתא: הרי זו מכורה לו ונתונה. ואמר ליה רב נתמן לאו אמרינן התם בפרק ראשון דקדושין [כו.] דרב המנונא מוחיב לה וגם מפרק לה דהך בריתא דקתני שטר מכר קונה במוכר שדהו מפני רעתה קרקע דבהכיא ודאי גמר ומקנה מיד בשטר ומעות ליהוי מלוה גבי הלוקח עד דתבע ליה אבל בשאר קרקעות לא קנו בשטר עד דיהיב זוזי כשמואל ואכתי איכא מילי מעלייתא: ה"ג במסכת קדושין [שם] רב אשי אמר במתנה כיקש ליתן לו כו'. ואתמקפתא דהך בריתא דהוה קשיא לשמואל קאי ובא רב אשי לומר דהך בריתא לא בשטר מכר אייר כלל אלא בשטר מתנה ודבר הרגיל הוא שכותבין בשטר מתנה לשון מכר ליפות כחו דמקבל מתנה שאם יערערו עליו יבא הנותן לפלוטו כדין מוכר דלא ליהוי תרעומת עליהו וה"ק שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן כדין מוכר וגם נתונה היא ולית בה משום דינא דבר מלגא דאמרינן בנבא מציעא (דף קח:) מתנה ליתא בה משום דינא דבר מלגא והיינו דליכא ייפוי כח דמכר ודמתנה: ה"ג ורב אשי אמר במתנה כו': לוה מן העבד. וכתב שטר מלוה ושיעבד לו נכסיו: לגלויי זוזי הוא. דשיעבד לו נכסיו: דלא משוי נפשיה כו'. אין סברה דשום אדם לא יהיה כרצונו עבד לוה אם יכול להפטר בשום ענין והלכך איכא למימר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל גבי כלל ואפילו קבל עליו אחריות עדיין לא נטרפה מן הלוקח דליהוי עבד לוה לגבי לוקח: שלח רב הונא בר אבין. המוכר שדה לאשתו קנתה ובעל

הא ראיה יש בשטר מתנה. ה"ה דה"מ למימר בשטר הולאה דלא שיין ביה גלויי זוזי: דל זוזי מהכא ותיקני ליה בשטר. במקום שכותבין שטר היו וקאמר דבמקום הזה לא מהניא שמעתיה מידי אע"ג דמהניא במקום שאין כותבין ומיהו אף במקום שכותבין שיין למימר דנפקא מינה להיכא דאמר לו (ד) בענין בשטרא ליקני ולו בענין בכספא ליקני דקני בכספא אע"פ שלא כתב לו הבטר לו נמי כגון שכתב השטר תחלה ואח"כ נתנה דמים דלו אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה: כתב לו על הנייר או על החרס. וכן מנין קידושין כתב לה על הנייר לו על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה נתן מקודשת לי כו'. אומר ר"ת דאמי כר"ת דאמר עדי מסירה כדתי דלר' מאיר כיון שלריך שיממו עדיס בשטר קידושין כדאמר בפ"ב דקידושין (דף מח. ושם) אמר ר"נ כגון דקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה דאמר עדי מתיבה כדתי מ"ל לא מהניא מתיבה על דבר שיכול להזדייף כדתנן בפ"ב דגיטין (דף כא:) אין כותבין לא על הנייר כו' ואפי' איכא עדי מסירה לא מהני לר"מ דלריך שיהא מוכיח מתוכו כדאמר גרים כל הגט (שם דף כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה דלר"מ אפילו גדולה לא מלי מגרש משום דאין מוכח מתוכו כי מינייהו מגרש ות"ת והא אמר בפ"ב דגיטין (דף כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין ולא הכשיר אלא לאלתר אבל בשאר שטרות (ה) משמע דלא הכשיר אפילו לאלתר וי"ל דהכי נמי למימר דלא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין ודכותייהו כמו שדה מכורה לך דהכא וכן ההיא דקידושין דלא נכתבו אלא לקנות שדה והאשה דומיא דגיטי שאין עשויין עיקרן לראיה אלא להתגרש אבל שטרות העומדים לראיה לא ועי"ל דהכא וכקידושין לא אייר אלא בכתב ידו דאמר דאם אינו יכול להזדייף אפילו כתב בלשון מכר ליפות את כחו. לרוות אחריות על הנותן כדין מוכר ופ"ה שכתב לו בשטר כל זה שדי מכורה לך וגם שדי נתונה וכתב לשון מתנה משום דינא דבר מלגא ובקשה דאמר בהמקבל (כ"מ דף קח:) מתנה דאיכא בה אחריות יש בה משום דינא דבר מלגא ועוד קשה לר"ת שדי שדי תרי זימני למה לי ואותר"ת וכן ר"י דלא מייירי בשכותב שניהן אלא בשכותב מכורה לו נתונה וקאמר אפי' בשכתב מכורה במתנה בקש ליתנה לו והא דכתב בלשון מכר כדי לייפות את כחו שמקבל עליו אחריות ועי"ל דשני שטרות כותב לו מחד לשון מכירה ומחד לשון נתינה ואם יעלון לדינא דבר מלגא ילאה של מתנה ולא של מכירה ואם צריך לאחריות ילאה של מכירה ועי"ל דאפי' כתיבי תרוייהו בשטר אחד יפה כחו מה שכתב בלשון מתנה לענין הא דתנן לקמן בהמוכר את הבית (דף עא.) בד"א במוכר אבל נותן נותן את כולן והכי איתא בירושלמי פ"ק דקידושין ועי"ל דנפקא מינה מה שכתב בלשון מתנה שאין צריך ליתן דמים ומיהו קשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר בלאיקני סני: לוה מן העבד ושחררו כו'. תימה דאמאי רבותא נקט ושחררו וגרשה פשיטא דאי אין להם עליו כלום בעודו תחתיו גם לכשיוצאין אין להם עליו כלום ויש לומר דאלקא דעתיה דגמר ומקני לה איקנו לאחר שישתחרר ותתגרש: לא

מכר גמר ומקנה שהרי אינו נעשה עבד לוה בהך שטר מכירה דתימה דאמאי רבותא הוא שזה פרוטה בשלמא גבי קדושין נקט לה דאמר לו על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה דרבותא היא דאע"פ שאינה מקודשת מתורת כסף כיון שאין בו שוה פרוטה מקודשת מתורת שטר אבל הכא גבי מוכר אפי' יש בו שוה פרוטה אינו קונה מתורת כסף שהרי מוכר נותן שטר ולא לוקח ואין קרקע נקנה אגב כסף: ולמה כתב בלשון מכר ליפות את כחו. לרוות אחריות על הנותן כדין מוכר ופ"ה שכתב לו בשטר כל זה שדי מכורה לך וגם שדי נתונה וכתב לשון מתנה משום דינא דבר מלגא ובקשה דאמר בהמקבל (כ"מ דף קח:) מתנה דאיכא בה אחריות יש בה משום דינא דבר מלגא ועוד קשה לר"ת שדי שדי תרי זימני למה לי ואותר"ת וכן ר"י דלא מייירי בשכותב שניהן אלא בשכותב מכורה לו נתונה וקאמר אפי' בשכתב מכורה במתנה בקש ליתנה לו והא דכתב בלשון מכר כדי לייפות את כחו שמקבל עליו אחריות ועי"ל דשני שטרות כותב לו מחד לשון מכירה ומחד לשון נתינה ואם יעלון לדינא דבר מלגא ילאה של מתנה ולא של מכירה ואם צריך לאחריות ילאה של מכירה ועי"ל דאפי' כתיבי תרוייהו בשטר אחד יפה כחו מה שכתב בלשון מתנה לענין הא דתנן לקמן בהמוכר את הבית (דף עא.) בד"א במוכר אבל נותן נותן את כולן והכי איתא בירושלמי פ"ק דקידושין ועי"ל דנפקא מינה מה שכתב בלשון מתנה שאין צריך ליתן דמים ומיהו קשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר בלאיקני סני: לוה מן העבד ושחררו כו'. תימה דאמאי רבותא נקט ושחררו וגרשה פשיטא דאי אין להם עליו כלום בעודו תחתיו גם לכשיוצאין אין להם עליו כלום ויש לומר דאלקא דעתיה דגמר ומקני לה איקנו לאחר שישתחרר ותתגרש: לא